

Originalni naučni rad
DOI: 10.5937/gakv96-42377
UDC 347.998.74(497.11)
613.62(497.11)

*Milica Nikolić**

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

ORCID: 0009-0003-5176-3251

ZNAČAJ PRAVNIH INSTRUMENTATA ZA SPREČAVANJE POVREDA NA RADU I PROFESIONALNIH BOLESTI**

SAŽETAK: Autorka se u radu bavi pitanjem povreda na radu i profesionalnih bolesti. Kroz analizu domaćeg i stranog zakonodavstva autorka je pokušala da ukaže na značaj pravnih instrumenata za suzbijanje i sprečavanje povreda na radu i profesionalnih bolesti. Imajući u vidu da postoji veliki raskorak između normativnog okvira Republike Srbije i stanja u praksi, autorka je mišljenja da pojedina zakonodavna rešenja nisu adekvatna, te polazi od pretpostavke da postojeća zakonska rešenja podstiču evaziju prijavljivanja povreda na radu i profesionalnih oboljenja. Autorka je u radu sprovedla empirijsko istraživanje primenom metoda ankete i produbljenog intervjua, a u cilju dobijanja podataka o učestalosti nastupanja povreda na radu, kao i o tome da li se one blagovremeno prijavljuju i evidentiraju i ako ne, šta je uzrok tome. Na osnovu sprovedenog istraživanja dolazi se do zaključka da su u praksi povrede na radu i profesionalne bolesti sve učestalije, dok se formalno samo mali broj prijavljuje i evidentira. Takođe, rezultati istraživanja pokazuju da je evazija prijavljivanja povreda na radu uslovljena u velikoj meri i činjenicom da trenutno stanje zakonodavstva u potpunosti finansijski teret povreda na radu i profesionalnih oboljenja prevaljuje na poslodavce.

Ključne reči: povreda na radu; profesionalna bolest; bezbednost i zdravlje na radu; prevencija; evidencija povreda

* milica.milicanikolic.nikolic@gmail.com, studentkinja doktorskih studija.

** Rad je primljen 23. 1. 2023, a prihvaćen je za objavljivanje 11. 9. 2023. godine.

ZAŠTITA ZDRAVLJA I BEZBEDNOST ZAPOSLENIH NA RADU – OPŠTA RAZMATRANJA

Zaštita zdravlja i bezbednosti na radu podrazumeva kako zaštitu fizičkog, duhovnog i moralnog integriteta na radu, tako i očuvanje bezbednih i humanih uslova rada.¹ Otuda, veliki broj država danas pored prevencije teži i humanizaciji rada uopšteno.²

Za razliku od ranijeg koncepta zaštite koji se svodio samo na zaštitu fizičkog zdravlja zaposlenih, savremeni koncept temelji se prevashodno na ideji prevencije nesreća na radu. Danas se čini nespornim da je prevencija povreda na radu / profesionalnih bolesti cilj koji se može postići samo zajedničkim angažovanjem poslodavaca, zaposlenih i države.³ Taj cilj se upravo i postiže propisivanjem niza obaveza kako za poslodavce tako i za zaposlene.⁴ Danas se čini da je prevencija povreda na radu lakše dostižan cilj nego prevencija profesionalnih bolesti, naročito onih izazvanih stresom na radu.⁵

Prvi pravni propisi od značaja za zaštitu zdravlja i bezbednosti na radu javljaju se krajem XIX veka kao posledica industrijske revolucije i to upravo u industrijski najrazvijenijim državama kao što su Francuska i Belgija.⁶ U Francuskoj je već 1893. godine donet zakon koji se odnosio na higijenu i bezbednost radnika u industrijskim pogonima, dok je u Belgiji 1899. godine Zakonom uređena oblast zaštite zdravlja i bezbednosti u preduzećima u oblasti

¹ Lubarda, B. (2020). *Radno pravo – Rasprava o dostojanstvu na radu i socijalnom dijalogu*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 370–371.

² U Holandiji je donošenjem novog Zakona o radnom okruženju (Working Environment Act) iz 1980. godine kao zaseban cilj, pored prevencije istaknuta i humanizacija rada. Novim pristupom su pored sprečavanja povreda na radu i profesionalnih bolesti (a koje je od značaja zbog smanjenja troškova pre svega) istaknuti kao ciljevi i smanjenje apsentizma i humanizacija rada. Detaljnije o ovoj temi u: Jaspers, T., Pennings, F. (2013). Occupational Health and Safety in the Netherlands: A Shift of Responsibilities. *Studies in Employment and Social Policy*, 42, 331–332.

³ Danas je u velikom broju država jasno istaknut značaj uključivanja zaposlenih u prevenciju povreda na radu / profesionalnih bolesti. U pojedinim zemljama, uključivanje predstavnika zaposlenih u zaštitu i bezbednost na radu definisano je kao obaveza, dok je u pojedinim to pravo. O uključivanju zaposlenih u prevenciju povreda na radu vidi više u: Ales, E. (2015). *Occupational Health and Safety: a European and Comparative Legal Perspective*. Catania: Centre for the Study of European Labour Law „Massimo D’Antona”, 36.

⁴ Neke od najznačajnijih obaveza su: obaveza otklanjanja rizika, potom obaveza donošenja akta o proceni rizika (za one rizike koje nije moguće otkloniti), osposobljavanje zaposlenih za bezbedan rad i formiranje odbora za bezbednost i zdravlje na radu. Lubarda, B. (2020). *Op. cit.*, 371–374.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*, 379.

industrije i trgovine.⁷ Danas se svi pravni režimi načelno ogledaju u donošenju zakonskih i podzakonskih opštih akata (uredbe, pravilnici ministarstava o zaštiti bezbednosti i zdravlju na radu), ali na koji način i koji pravni instrumenti će tačno biti upotrebljeni zavisi od same države.⁸

NORMATIVNA SADRŽINA POJMOVA POVREDA NA RADU I PROFESIONALNA BOLEST U DOMAĆEM PRAVU

Za razliku od strane literature gde su se pojam povrede na radu i pojam nesreće na radu uzimali kao dva identična pojma, kao i za razliku od ranijeg važećeg Zakona o osnovnim pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja iz 1972. godine, pozitivni propisi Republike Srbije prave razliku između ova dva pojma.⁹

Donošenjem novog *Zakona o zdravstvenom osiguranju*, usaglašen je i ujednačen pojam povrede na radu sa već postojećom definicijom u Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju, što do tada nije bio slučaj.¹⁰

„Povredom na radu smatra se povreda osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je osiguran, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma.“¹¹

Ovde treba napomenuti da nije nužno da zaposleni obavlja posao na koji je raspoređen, već je dovoljno da ga obavlja u interesu za poslodavca. „Povredom na radu smatra se i povreda koju zaposleni osiguranik pretrpi pri dolasku, odnosno povratku sa posla“¹², kao i

⁷ Lubarda, B. (2019). *Uvod u radno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 147.

⁸ Lubarda, B. (2020). *Radno pravo – Rasprava o dostojanstvu na radu i socijalnom dijalogu*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 380.

⁹ Petrović, M. (2020). *Radnopravna i socijalnopravna zaštita zaposlenih od povreda na radu i profesionalnih bolesti*, doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu u Beogradu, 56–58.

¹⁰ *Ibid.*, 57.

¹¹ Zakon o zdravstvenom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 25/2019), čl. 51, st. 3.

¹² Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju iz 2011. godine, povrede koje pretrpi zaposleni osiguranik pri dolasku ili odlasku sa posla nisu se smatrale povredom na radu. Odlukom Ustavnog suda zauzet je stav da je pomenuta odredba zakona protivna ratifikovanoj Konvenciji Međunarodne organizacije rada br. 121. o davanjima za slučaj nesreće na radu.

„...oboljenje osiguranika koje je nastalo *neposredno ili kao isključiva posledica nesrećnog slučaja ili više sile za vreme obavljanja posla po osnovu koga je osiguran ili u vezi sa njim.*“¹³

Dakle, ključne karakteristike povrede na radu su: 1) povezanost takve povrede sa radom koji obavlja osiguranik i 2) specifičan način nastanka takve povrede.¹⁴

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju proširuje ovako određen pojam povrede na radu određivanjem da i povreda koju zaposleni pretrpi na putu preduzetom radi izvršavanja službenih poslova, kao i na putu preduzetom radi stupanja na rad kvalifikuje se kao povreda na radu. Povredom na radu smatra se i

„...povreda koju osiguranici pretrpe na iznad predviđen način i to: 1) u akcijama spasavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda ili nesreća, 2) u vojnoj vežbi ili u vršenju drugih obaveza iz oblasti odbrane zemlje utvrđenih zakonom, 3) na radnom kampu ili takmičenju, 4) na drugim poslovima i zadacima za koje je zakonom utvrđeno da su od opšteg interesa.“¹⁵

Pod profesionalnim bolestima se misli na:

„...određene bolesti nastale u toku osiguranja, prouzrokovane dužim neposrednim uticajem procesa i uslova rada na radnim mestima, odnosno poslovima koje je osiguranik obavlja.“

Radna mesta odnosno poslovi na kojima se te bolesti pojavljuju kao i uslovi pod kojima se imaju smatrati kao profesionalne bolesti utvrđuju ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i ministar zdravlja.¹⁶

U pravu Republike Srbije dijagnostifikovanje profesionalnih bolesti vrši se u skladu sa Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti. Njime se utvrđuju profesionalne bolesti, radna mesta na kojima se te bolesti pojavljuju, kao i uslovi pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima. Prema pomenutom pravilniku, postoji šest grupa profesionalnih bolesti: bolesti prouzrokovane hemijskim dejstvom, bolesti prouzrokovane fizičkim dejstvom, bolesti prouzrokovane biološkim faktorima, bolesti pluća, bolesti kože, maligne bolesti.¹⁷

Uzrok povrede na radu je najčešće jednokratno delovanje uzročnika za razliku od profesionalnih bolesti koje nastaju kao posledica trajnog

¹³ Zakon o zdravstvenom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 25/2019), čl. 51, st. 6.

¹⁴ Jovanović, P. (2019). *Labour Law in Serbia*. The Hague: Wolters Kluwer, 86–87.

¹⁵ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 34/2003, 64/2004. – odluka USRS, 84/2004. – dr. zakon, 85/2005, 101/2005. – dr. zakon, 63/2006. – odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019. – odluka US, 86/2019. i 62/2021), čl. 23.

¹⁶ *Ibid.*, čl. 24, st. 2.

¹⁷ Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti (*Službeni glasnik RS*, br. 14/2019).

i uzastopnog delovanja uzročnika. Izvor povrede na radu je najčešće očigledan jer se povreda manifestuje u toku delovanja uzročnika,¹⁸ dok je, nasuprot tome, kod profesionalnih bolesti sam početak teško uočljiv.¹⁹

Dakle, dok povredu na radu karakteriše povezanost te povrede sa poslovima koje osiguranik obavlja i povodom kojih je osiguran i specifičan način nastanka povrede, profesionalne bolesti karakteriše: da se one javljaju kao posledica dužeg štetnog neposrednog uticaja procesa rada i uslova rada, da se javljaju u vezi sa radom na određenim radnim mestima ili poslovima, da je ta bolest predviđena Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti, kao i da osiguranik ispunjava sve uslove propisane pomenutim pravilnikom kako bi se određena bolest priznala kao profesionalna.²⁰

EVIDENCIJA POVREDA NA RADU I PROFESIONALNIH BOLESTI U REPUBLICI SRBIJI

Prema Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu poslodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 časa prijavi nadležnoj Inspekciji rada svaku smrtnu, kolektivnu ili tešu povredu na radu, povredu na radu zbog koje zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana, a u roku od tri dana da prijavi profesionalnu bolest.²¹

Način vođenja evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, a koja obuhvata i evidencije o povredama na radu i profesionalnim bolestima, propisan je Pravilnikom o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.²² Postupak prijavljivanja povrede na radu i profesionalnih bolesti regulisan je Pravilnikom o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju. Izveštaj popunjava poslodavac odmah, a najkasnije u roku od 24 časa od časa saznanja da je došlo do povrede na radu ili profesionalnog oboljenja. Potom, u roku od 24 časa, svih pet primeraka izveštaja se dostavlja zdravstvenoj ustanovi u kojoj je izvršen pregled povređenog ili utvrđeno profesionalno oboljenje radi unošenja nalaza i mišljenja lekara u

¹⁸ Kostić, J. (2014). *Povrede na radu i profesionalne bolesti – radnopravni i socijalnopravni vidovi*. Master rad odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 42–43.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*, 43–44.

²¹ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu (*Službeni glasnik RS*, br. 101/2005, 91/2015, 113/2017. – dr. zakon), čl. 50.

²² Pravilnik o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (*Službeni glasnik RS*, br. 62/2007. i 102/2015).

sam izveštaj.²³ Potom poslodavac ga u roku od dva dana dostavlja filijali Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO). Filijala RFZO overava svih pet primeraka od kojih jedan zadržava sebi a ostala četiri vraća poslodavcu, a oni se potom dostavljaju zaposlenom, Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje i Upravi za bezbednost i zdravlje na radu.²⁴ Međutim, u praksi to nije baš slučaj.²⁵

U Tabeli 1. prikazan je broj povreda na radu u Republici Srbiji u periodu od 2000. do 2012. Prema prikazanim podacima uočava se pad broja prijavljenih slučajeva kako povreda na radu, tako i profesionalnih bolesti. Čini se da je nelogičan taj podatak, imajući u vidu da statistički podaci država širom sveta pokazuju da sve više raste broj evidentiranih slučajeva profesionalnih bolesti.

Tabela 1. Broj prijavljenih povreda na radu i profesionalnih bolesti u Republici Srbiji u periodu 2000–2012.²⁶

God.	Broj nezgoda na radu	Broj inspekcija sprovedenih zbog nezgoda na radu					Broj profesionalnih oboljenja
		Ukupno	Smrtni slučajevi	Ozbiljni slučajevi	Lakši slučajevi	Kolektivni slučajevi	
2000.	27.908	835	32	788	–	15	232
2001.	27.026	489	25	448	–	16	205
2002.	26.391	831	48	771	–	12	143
2003.	21.903	829	25	794	–	10	97
2004.	24.290	811	47	742	–	22	80
2005.	21.924	1.037	43	907	56	31	78
2006.	–	1.102	54	966	82	27	66
2007.	–	1.330	28	1.140	162	28	104
2008.	–	1.285	42	1.034	177	32	57
2009.	21.870	1.286	37	1.004 (18)	223	22	29
2010.	22.481	1.322	35	1.026 (21)	232	29	30
2011.	19.717	1.082	28	976 (18)	54	24	23
2012.	15.843	1.243	26	1.016 (13)	177	24	19

²³ Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2006, 84/2006. –ispr., 4/2016, 106/2018, 14/2019), čl. 6.

²⁴ *Ibid.*, article 7.

²⁵ U praksi izveštaji o radu i profesionalnom oboljenju se i ne šalju na sve pomenute adrese, već eventualno budu samo dostavljeni Upravi za bezbednost na radu. Detaljnije u: Međunarodna organizacija rada (2013). *Restrukturiranje sistema ostvarivanja prava iz povreda na radu u Srbiji – dalja analiza reformskih opcija*. Beograd, 10.

²⁶ *Ibid.*, 9.

Prema statističkim podacima iz 2020. godine u Republici Srbiji je evidentirano svega 10.297 povreda na radu,²⁷ dok kada je reč o profesionalnim bolestima, taj broj je obično jednocifren poslednjih godina. U Nemačkoj je tokom pomenute godine broj prijavljenih povreda na radu iznosio 913.315,²⁸ dok je broj evidentiranih profesionalnih bolesti iznosio 106.491, od kojih su potvrđena profesionalna oboljenja kod 52.956 osobe (što iznosi skok od 30 % evidentiranih profesionalnih oboljenja u odnosu na 2019. godinu).²⁹ Ujedinjeno Kraljevstvo je, tokom 2019/2020. imalo 1,6 miliona evidentiranih slučajeva profesionalnih oboljenja i 693.000 prijavljenih povreda na radu.³⁰ Imajući u vidu statističke podatke ovih država, sasvim je opravdana sumnja u verodostojnost statističkih podataka u Republici Srbiji.³¹

ZAŠTITA ZAPOSLENIH ZA SLUČAJ POVREDE NA RADU I PROFESIONALNE BOLESTI

U Republici Srbiji

Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju osiguranici koji pretrpe kako povredu na radu ili profesionalna oboljenja, tako i povrede van rada imaju pravo na zdravstvenu zaštitu. Jedina razlika ogleda se u preferencijalnom tretmanu povreda na radu, gde se u tom slučaju ne traži ispunjenje opšteg uslova koji se tiče staža osiguranja.³² Ovde je bitno napomenuti da pravo na zdravstvenu zaštitu ne može biti ostvareno ukoliko nisu uplaćeni doprinosi za

²⁷ Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije (2021). Uprava za bezbednost i zdravlje na radu: *Izveštaj o radu za 2020. godinu*. Beograd, 4.

²⁸ Podatak preuzet sa sajta: Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung, *Accident occurrence*, <https://www.dguv.de/en/facts-figures/work-related/index.jsp>, pristupljeno: 12. 8. 2021.

²⁹ Podatak preuzet sa sajta: Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung, *Occupational diseases (ODs)*, <https://www.dguv.de/en/facts-figures/ods/index.jsp>, pristupljeno: 12. 8. 2021.

³⁰ Podatak preuzet sa sajta: Health and Safety Executive, *Health and safety statistics*, <https://www.hse.gov.uk/statistics/index.htm>, pristupljeno: 13. 8. 2021.

³¹ Kada je reč o statističkim podacima o broju profesionalnih bolesti širom sveta (naročito u zemljama u razvoju), oni se moraju uzeti sa rezervom pre svega iz razloga neadekvatnog prijavljivanja, ali isto tako treba imati u vidu da ne postoji univerzalno prihvaćena definicija profesionalnih bolesti i da nešto što u jednoj državi predstavlja profesionalnu bolest, u drugoj ne predstavlja. Neke od najrasprostranjenijih profesionalnih bolesti širom sveta su: gubitak sluha (Argentina), bolesti kože (Nemačka), pneumonija (Kina, Zimbabve), bolesti disajnih puteva (Rusija). Više o ovoj temi vidi u: Zimmer, S., Hoffer, E-M. (2009). The Challenge of occupational diseases in developing countries. *International Journal of Social Security and Workers Compensation*, vol. 1, no. 1. 3–4.

³² Zakon o zdravstvenom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 25/2019), čl. 49–51.

zaposlenog od strane poslodavca. U ovakvoj situaciji osiguranik je u obavezi da sam snosi troškove zdravstvene zaštite (uz naravno pojedine izuzetke). Ovakvo rešenje našeg zakonodavca podložno je opravdanoj kritici imajući u vidu pre svega ekonomsko-finansijsko stanje u Republici Srbiji kao i položaj zaposlenog kao ekonomski slabije strane radnog odnosa.³³ Na primer, u zakonodavstvu Republike Slovenije, ukoliko je poslodavac propustio da uplati doprinose, osiguranik neće biti lišen prava na zdravstvenu zaštitu niti će imati obavezu da snosi njene troškove.³⁴

Još jedno u nizu garantovanih prava jeste pravo na novčanu naknadu za privremenu sprečenost za rad. Naknadu zarade za prvih 30 dana sprečenosti za rad usled povrede van rada (opšti slučajevi) obezbeđuje poslodavac iz svojih sredstava, dok od 31. dana naknadu obezbeđuje Republički fond za zdravstveno osiguranje.³⁵ Kada je reč o povredi na radu ili profesionalnom oboljenju, naknadu zarade obezbeđuje poslodavac iz svojih sredstava sve vreme trajanja.³⁶ Ukoliko privremena sprečenost za rad traje duže od šest meseci, osiguranik se upućuje na procenu radne sposobnosti od strane lekarske komisije. Što se tiče visine naknade zarade, ona iznosi 65 % od prosečne zarade osiguranika u prethodnih 12 meseci, ukoliko je do privremene sprečenosti za rad došlo usled povrede van rada. Ukoliko je privremena sprečenost za rad nastupila usled povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, ona iznosi 100 % i pada u potpunosti na teret poslodavca.³⁷

Iako protivno Konvenciji broj 102 MOR, u zakonodavstvu Republike Srbije i dalje je zadržan sistem prema kojem je poslodavac direktno odgovoran za troškove povreda na radu / profesionalnih bolesti. Ovakav stav našeg zakonodavca podložan je sasvim opravdanoj kritici. Čini se da je rešenje pojedinih država koje se odnosi na osnivanje posebnih Fondova za naknadu u slučaju povrede na radu i profesionalnih bolesti itekako dobro. Od zemalja u regionu, Republika Hrvatska je Zakonom o zdravstvenom osiguranju propisala posebne doprinose za slučaj povrede na radu i profesionalnih bolesti koji poslodavci i drugi obveznici uplaćuju u poseban Fond pri Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje.

³³ Petrović, M. (2020). *Radnopravna i socijalnopravna zaštita zaposlenih od povreda na radu i profesionalnih bolesti*, doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu u Beogradu, 295.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Zakon o zdravstvenom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 25/2019), čl. 101, st. 1.

³⁶ *Ibid.*, st. 3.

³⁷ Lubarda, B. (2020). *Radno pravo – Rasprava o dostojanstvu na radu i socijalnom dijalogu*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 444.

Osiguranik koji je usled povrede na radu ili profesionalne bolesti izgubio radnu sposobnost ostvaruje pravo na invalidsku penziju nezavisno od ispunjenosti uslova staža osiguranja koji važi za opšte slučajeve. Prilikom obračuna visine invalidske penzije, taj iznos zavisi od tri činioca, ličnog koeficijenta, opšteg boda i godina radnog staža. Osiguranicima koji pretrpe povredu na radu ili profesionalnu bolest za obračun iznosa invalidske penzije uzima se da je osiguranik imao 40 godina radnog staža, nezavisno od faktičkog stanja.³⁸

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđa i novčanu naknadu za telesno oštećenje (najmanje 30 %) prouzrokovano povredom na radu, odnosno profesionalnom bolešću.³⁹

U odabranim evropskim državama

Imajući u vidu značaj uporednopravnih rešenja, u radu je ukratko izložena analiza zakonodavstva Švedske i Francuske i Austrije u nekim segmentima. Pojedina rešenja su dobra, a pojedinim se može uputiti zamerka.

U Švedskoj je osiguranje od povrede na radu regulisano Zakonom o osiguranju od povreda na radu (iz 1993. godine).⁴⁰ U opštim slučajevima sprečenosti za rad (bolovanje), na poslodavcu je obaveza isplate naknade zarade (80 %) samo za prve dve nedelje sprečenosti za rad, nakon čega se prebacuje na teret zdravstvenog osiguranja. Pozitivnu stranu švedskog sistema čini rad države na ublažavanju posledica sprečenosti za rad. U kratkim intervalima vrši se provera osiguranikove radne sposobnosti za obavljanje nekih drugih poslova, u cilju omogućavanja zaposlenom osiguraniku da možda obavlja neki drugi rad za koji je sposoban i za koji ima mogućnosti. Ukoliko osiguranik nije više opšteradno sposoban, onda počinje da ostvaruje svoja prava po osnovu penzijskog i invalidskog osiguranja.⁴¹

U Francuskoj se ostvarivanje prava po osnovu povrede na radu sprovodi preko Nacionalnog fonda osiguranja od bolesti zaposlenih u radnom odnosu, ali isto tako i na regionalnom nivou preko Regionalnih fondova za osiguranje

³⁸ Međunarodna organizacija rada (2013). *Restrukturiranje sistema ostvarivanja prava iz povreda na radu u Srbiji – dalja analiza reformskih opcija*. Beograd, 3.

³⁹ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 34/2003, 64/2004. – odluka USRS, 84/2004. – dr. zakon, 85/2005, 101/2005. – dr. zakon, 63/2006. – odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019. – odluka US, 86/2019. i 62/2021), čl. 37–40.

⁴⁰ Protić, J. (2015). *Uticao troškova povreda na radu i profesionalnih oboljenja na konkurentnost preduzeća u Srbiji*, master rad odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 23.

⁴¹ Adlercreutz, A., Nyström, B. (2017). *Labour Law in Sweden*. The Hague, 108–110.

od bolesti. Takođe, u nadležnost regionalnih fondova za osiguranje od bolesti spada i prevencija povreda na radu i profesionalnih oboljenja.⁴² Zaposleni osiguranik koji pretrpi povredu na radu ima pravo na dnevnu naknadu zarade za privremenu sprečenost za rad koja se sve vreme isplaćuje iz sredstava poslodavca. Prvih 28 dana ona iznosi 60 % osnovne zarade na dan, a nakon 28. dana naknada iznosi 80 % osnovne zarade na dan.⁴³ Ukoliko se utvrdi trajna nesposobnost za rad povređenog osiguranika, on ostvaruje pravo na penziju čija visina zavisi od proseka zarade u poslednjih 12 meseci.⁴⁴ Nakon prestanka privremene sprečenosti za rad, odnosno oporavka povređenog, poslodavac je dužan da istom omogući povratak na isto ili slično radno mesto u skladu sa mogućnostima za rad povređenog.⁴⁵ Prema francuskom modelu, celokupne troškove povreda na radu / profesionalnih oboljenja snose poslodavci. Finansiranje se vrši iz Nacionalnog fonda u koji doprinose uplaćuju poslodavci, a stope doprinosa zavise od veličine preduzeća.⁴⁶ Čini se da je ovakvo rešenje daleko bolje nego u našem sistemu.⁴⁷

Austrijskom sistemu se, na primer, može uputiti ozbiljna zamerka zbog zakonskog rešenja prema kojem visina naknade zarade i vremenski period tokom kojeg se isplaćuje zavisi između ostalog od dužine staža osiguranja.⁴⁸ Opravdano se može postaviti pitanje ima li osnova za pravljenje takve razlike između zaposlenih i da li to možda ipak predstavlja neki vid diskriminacije.

Kako sistem osiguranja za slučaj povrede na radu / profesionalnih bolesti, tako i adekvatna evidencija povreda na radu od izuzetnog su značaja, imajući u vidu da je državi neophodan podatak „koštanja“ povreda na radu i profesionalnih bolesti na godišnjem nivou.⁴⁹

⁴² Protić, J. (2015). *Uticao troškova povreda na radu i profesionalnih oboljenja na konkurentnost preduzeća u Srbiji*, master rad odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 21.

⁴³ Laborde, J-P., Rojot, J. (2011). *Labour Law in France*. The Hague, 59–63.

⁴⁴ Protić, J. (2015) *Op. cit.*, 21.

⁴⁵ Laborde, J-P., Rojot, J. (2011). *Op. cit.*, 135–139.

⁴⁶ Protić, J. (2015) *Op. cit.*, 21–22.

⁴⁷ Zanimljivo je, na primer, kako se kroz istoriju različito gledalo na odgovornost za povrede na radu. Recimo, u periodu između dva svetska rata smatralo se da je odgovornost za povrede na radu posledica najčešće nepažnje radnika u fabrikama, neadekvatnog rukovanja mašinama kao i nehigijene. Više u: Menendez-Navarro, A. (2015). *The art of preventive health and safety in Europe*. Brussels: European Trade Union Institute, 12–13.

⁴⁸ O austrijskom zaštitnom zakonodavstvu vidi više u: Risak, E. M. (2010). *Labour Law in Austria*. The Hague: Wolters Kluwer, 109–111.

⁴⁹ Prema proceni Međunarodne organizacije rada, u svetu se čak 4 % bruto domaćeg proizvoda izgubi svake godine zbog povreda na radu i profesionalnih bolesti (pritom veliki broj profesionalnih bolesti nije ni računat, imajući u vidu da se često ne prijavljuju adekvatno, a samim tim i ne nadoknađuju). Vidi više u: Takala, J. (2002). *Introductory Report: Decent Work – Safe Work*. Vienna: ILO, 7.

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Predmet i cilj istraživanja

Imajući u vidu značaj prevencije povreda na radu i profesionalnih bolesti, sprovedeno je istraživanje radi ispitivanja stavova javnog mnjenja o pomenutoj temi, kao i o tome da li postoji raskorak između normativnog okvira i prakse Republike Srbije.

Cilj sprovedenog istraživanja bio je da pokaže da u praksi dolazi do sve češće evazije prijavljivanja povreda na radu i profesionalnih bolesti, a što opet vodi sve većem raskoraku između normativnog okvira i prakse u Republici Srbiji.

Izbor istraživačke strategije i istraživačkih metoda

Empirijsko istraživanje sprovedeno je primenom istraživačkog metoda ankete i produbljenog intervjua.

Anketa se pokazala kao adekvatna metoda u konkretnom slučaju, imajući u vidu osetljivost teme koja je predmet istraživanja kao i opravdanu bojazan ispitanika-zaposlenih da o njoj govore potpuno slobodno. Radi preciznije obrade dobijenih podataka, anketa se sastojala od 20 pitanja zatvorenog tipa i u potpunosti je anonimna. Učešće u sprovedenoj anketi je uzelo 114 ispitanika. Pitanja u okviru ankete se mogu podeliti u dve grupe. Jedna grupa pitanja (opšta), obuhvata pitanja kao što su pol, starost, obrazovanje, profesija i radni staž, dok se druga grupa pitanja odnosila na samu temu istraživanja i obuhvata pitanja vezano za dosadašnje iskustvo zaposlenih u pogledu prijavljivanja od strane poslodavaca, potom pitanja vezano za potencijalne pritiske poslodavaca na zaposlene u pogledu skrivanja pretrpljenih povrede na radu, kao i pitanja vezano za stavove zaposlenih o neophodnosti izmene domaćeg zakonodavstva i značaja adekvatne evidencije tačnog broja povreda na radu / profesionalnih bolesti.

Pored ankete, za potrebe istraživanja korišćen je i produbljeni intervju koji je sproveden sa četiri zaposlena, od kojih jedan obavlja rukovodeće poslove u okviru jedne fabrike koja se bavi obradom drveta u Zapadnoj Srbiji. Pitanja u okviru intervjua odnosila su se na to da li i u kojoj meri su učestale povrede na radu / profesionalne bolesti, potom stavove zaposlenih o pitanju izbegavanja evidencije i prijavljivanja povreda na radu, kao i potencijalnim razlozima za to izbegavanje. Cilj primene ove metode bio je prikupljanje detaljnijih iskustava kako bi se izveli zaključci o tome u kojoj meri postoji raskorak između normativnog okvira i prakse, kao i o tome u kojoj meri zaposleni smatraju da su postojeća zakonska rešenja adekvatna/neadekvatna i da li je potrebna promena istih.

Istraživanje uz pomoć ankete

Rezultati sprovedenog istraživanja

Učešće u anketi je uzelo 114 ispitanika i sprovedena je po principu „slučajnog izbora“. Anketa je bila anonimna i zasnovana na principu dobrovoljnosti.

Anketom prikupljeni i obrađeni podaci pokazali su sledeće. Od ukupnog broja ispitanika, 16,7 % je izjavilo da je nekad pretrpelo povredu na radu / profesionalnu bolest, 48,2 % da nije lično pretrpelo ali da poznaje nekog ko jeste, dok 35,1 % nije nikad pretrpelo niti poznaje nekoga ko jeste. Ovde treba uzeti u obzir kako činjenicu da je skoro 60 % ispitanika mlađe od 30 godina (što samim tim znači i manju verovatnoću da su nekad pretrpeli povredu na radu / profesionalnu bolest), tako i činjenicu da iako je anketa anonimna i dalje postoji strah ispitanika prilikom davanja odgovora. Takođe, treba imati u vidu i da jedan visok procenat ispitanika (čak 30 %) pojedine povrede (kao što su recimo povrede pri dolasku i polasku sa posla) nije ni smatrao povredama na radu. Imajući u vidu navedeno, možemo opravdano sumnjati u procenat ispitanika koji su lično pretrpeli povredu na radu ili poznaju nekog ko jeste, odnosno taj broj je možda daleko veći.

Na pitanje „Da li smatraju da je adekvatno prijavljivanje povreda na radu važan korak ne samo za ostvarivanje prava zaposlenih na odgovarajuću naknadu već i za potencijalno unapređenje uslova rada i prevencije“, 96,5 % ispitanika se izjasnilo sa da, dok je svega 3,5 % smatralo da nije. Na pitanje „Ukoliko ste nekad pretrpeli povredu na radu / profesionalnu bolest, da li je bila uredno evidentirana i prijavljena nadležnim institucijama?“, 67,5 % je izjavilo da nikad nije pretrpelo povredu na radu, 18,4 % je izjavilo da poslodavac nije uredno prijavio, a 14 % da jeste. Ovako dobijeni podaci na prvi pogled govore da možda i ne postoji tako veliki problem neprijavljivanja, međutim, ukoliko iz ankete posmatramo samo ispitanike koji su pretrpeli povredu na radu / profesionalnu bolest, više od polovine njih nisu bile prijavljene od strane poslodavca.

Na pitanje „Da li ste doživeli situaciju da Vam poslodavac preti otkazom ili na neki drugi način vrši pritisak da prilikom lekarskog pregleda sakrijete podatak da ste se povredili na radu?“, 4,4 % se izjasnilo sa da, 27,2 % sa ne, dok je 68,4 % ispitanika izjavilo da nije lično pretrpelo povredu na radu.

Na pitanje „Da li poznajete nekoga ko je pretrpeo situaciju opisanu u prethodnom pitanju?“, čak 36 % ispitanika je reklo da poznaje, 38,6 % je izjavilo da ne poznaje, dok je 25,4 % izjavilo da ne poznaje nikoga ko je pretrpeo povredu na radu / profesionalnu bolest. Dakle, rezultati pokazuju da izrazito visok broj ispitanika poznaje nekoga ko imao određen vid pritiska od strane poslodavca, što već ukazuje ne samo na nepoštovanje zakonskih odredbi od strane poslodavaca već i na vršenje prinude na zaposlene.

Čak 43,9% ispitanika je stava da poslodavci sasvim opravdano izbegavaju prijavljivanje, imajući u vidu da u tim situacijama snose direktnu odgovornost za troškove naknade, dok je 56,1% ispitanika stava da to ne opravdava evaziju prijavljivanja. Imajući u vidu ove podatke, opravdan je zaključak da možda upravo postojeće zakonske odredbe o direktnoj odgovornosti poslodavca za troškove povrede na radu predstavljaju glavni razlog evazije prijavljivanja povreda na radu / profesionalnih bolesti od strane poslodavaca.

Nadalje, 86% ispitanika je stava da u Republici Srbiji ne postoji delotvoran mehanizam prinude koji bi uticao na poslodavce da uredno prijavljuju povredu na radu / profesionalne bolesti, a što očigledno ukazuje i na manjak poverenja zaposlenih u državni organ kao što je Inspekcija rada.

U okviru sprovedene ankete, dva pitanja su se odnosila na stavove ispitanika o eventualnoj izmeni domaćeg zakonodavstva. Čak 98,2% ispitanika smatra da treba uvesti podsticajne mere za ona preduzeća koja ostvaruju dobre rezultate u oblasti bezbednosti i zaštite zdravlja na radu. Takođe, čak 95,6% ispitanika stava je da se izmenom postojećih zakonskih rešenja može uticati na poslodavce i dodatno ih stimulisati da adekvatno prijavljuju povrede na radu / profesionalne bolesti.

Autorka je mišljenja da rezultati sprovedene ankete pokazuju da postoji ogroman raskorak između prakse i normativnog okvira, kao i da evazija prijavljivanja povreda na radu proizilazi kao logična posledica postojećih zakonskih rešenja o direktnoj odgovornosti poslodavaca za troškove povreda na radu / profesionalnih bolesti.

Istraživanje uz pomoć produbljenog intervjua

Uzorak i postupak istraživanja

Imajući u vidu osetljivost teme istraživanja, autorka je sprovela i produbljeni intervju u jednoj fabrici obrade drveta u Zapadnoj Srbiji. Učešće u intervjuu su uzela ukupno četiri zaposlena, od toga jedan obavlja rukovodeće poslove. Od zaposlenih lica, dvojica su muškog pola i obavljaju posao na mašinama za preradu drveta, dok je treća osoba ženskog pola i obavlja posao održavanja higijene. Predstavnik rukovodećeg kadra je ženskog pola i po profesiji je diplomirani pravnik. Od troje zaposlenih dvoje imaju između 10 i 20 godina radnog staža, dok jedna osoba ima manje od 10 godina. Predstavnik rukovodećeg kadra ima između 10 i 20 godina radnog staža.

Intervju je podrazumevao ukupno pet pitanja. Pitanja za zaposlene odnosila su se na to da li su nekad pretrpeli povredu na radu ili profesionalne

bolesti, koliko se često dešavaju na njihovom radnom mestu, ukoliko se dese da li ih poslodavac uredno prijavi, šta je prema njihovom mišljenju uzrok evazije prijavljivanja, potom, da li smatraju da je evidencija povreda / profesionalnih bolesti bitna i zbog čega po njihovom mišljenju, kao i da li bi možda dobro rešenje bilo osnivanje nekog posebnog fonda za osiguranje za slučaj povrede na radu / profesionalne bolesti. Za predstavnicu rukovodećeg kadra postavljena su skoro identična pitanja kao i zaposlenima, samo sa modalitetima u pogledu ugla posmatranja problema.

Rezultati sprovedenog istraživanja

Autorka pre svega ističe da su odgovori respondenata bili veoma kratki, što bi se moglo objasniti osetljivošću teme i opravdanom bojazni zaposlenih da o istoj govore detaljnije. Sva tri respondenta su odgovorila da nisu pretrpela povredu na radu niti profesionalnu bolest. Na pitanje koliko se često dešavaju povrede u firmi u kojoj su zaposleni, odgovori su uglavnom bili „ponekad“, „retko“, dok je jedan od respondenata naveo da se dese nekad „sitne“ povrede, imajući u vidu da rade na tzv. stolarskim mašinama koje uključuju i bonseke/sekače, pa su posekotine i poderotine na prstima sastavni deo posla. Sa druge strane predstavnik rukovodećeg kadra je izjavio da, imajući u vidu delatnost kojom se firma bavi, povrede na radu su neminovna stvar, dok slučajeve profesionalnih bolesti nisu nikada imali. Takođe, napomenuo je i da je poslednjih godina broj povreda drastično smanjen. Naravno, ovde treba imati u vidu da je poslednjih godina usled vanrednog stanja izazvanog pandemijom Covid-a 19, rad velikog broja zaposlenih bio obustavljen na nekoliko meseci. Samim tim broj evidentiranih povreda na radu / profesionalnih bolesti treba uzeti sa rezervom.

Na pitanje koje se odnosilo na evidenciju povreda na radu / profesionalnih bolesti, zaposleni su odgovorili da ne znaju da li se iste uredno evidentiraju, ali ono što je bilo zanimljivo jeste odgovor zaposlenih na pitanje „šta misle da je uzrok eventualnog neprijavljivanja kod svog ili drugih poslodavaca“ dva zaposlena su dala odgovor „verovatno se ne isplati poslodavcima“. Predstavnica rukovodećeg kadra ističe da se svaka povreda uredno evidentira i prijavljuje, ukoliko nastupi, naravno.

Svi respondenti su odgovorili da je veoma važno prijavljivanje povreda na radu. Takođe, jedan respondent je dodao i da država treba da ima u vidu tačan broj povreda i profesionalnih oboljenja, kako bi mogla na vreme da reaguje.

Kako zaposleni tako i predstavnica rukovodećeg kadra saglasni su da bi možda dobra ideja bila osnivanje posebnog fonda za osiguranje za slučaj povrede na radu / profesionalne bolesti.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iako formalno broj evidentiranih povreda na radu i profesionalnih bolesti postepeno pada usled modernizacije radnog okruženja, ipak taj broj je faktički i dalje na visokom nivou kako u državama Evrope, tako i kod nas. Dodatni problem kod nas stvara i nepouzdanost u broj prijavljenih povreda na radu i profesionalnih bolesti.⁵⁰

Na osnovu sprovedenog istraživanja dolazi se do zaključka da postoji veliki raskorak između normativnog okvira i prakse. Naime, veliki broj povreda na radu ostaje neevidentiran, a kao jedan od ključnih razloga su i trenutne zakonske odredbe prema kojima poslodavci snose direktnu odgovornost za troškove naknade zarade za privremenu sprečenost za rad usled povrede na radu ili bolesti koja je profesionalna. Takođe, alarmantan je i podatak da kada je reč o sistemu evidencije profesionalnih bolesti u Republici Srbiji, on uopšte ne funkcioniše (imajući u vidu da na godišnjem nivou skoro da i nema prijavljenih slučajeva).

Autorka je mišljenja da je neophodna izmena postojećih zakonskih rešenja koja se tiču direktne odgovornosti poslodavaca za troškove povreda na radu / profesionalnih bolesti imajući u vidu da je isto u suprotnosti sa međunarodnim standardima, kao i da destimuliše poslodavce od prijavljivanja. U pojedinim evropskim državama, kao što je Francuska, ovo pitanje je uređeno na bolji način. Bez sumnje, osnivanje posebnog fonda za osiguranje od povreda na radu i profesionalnih bolesti ili barem osnivanje ogranka postojećeg socijalnog osiguranja čini se podobnim rešenjem. Sredstva fonda punila bi se iz doprinosa poslodavaca, a iznosi doprinosa bi zavisili od veličine preduzeća i stepena rizičnih radnih mesta. Takođe, za poslodavce koji postižu dobre rezultate u oblasti prevencije povreda treba uvesti podsticajne mere i na taj način stimulisati ih dodatno.

Pitanju evidencije povreda na radu / profesionalnih bolesti na nivou Republike Srbije mora se posvetiti veća pažnja. Kako bi se iskorenila sve učestalija praksa neprijavljivanja, neophodan je zajednički angažman velikog broja institucija, među kojima najvažnije mesto pripada zakonodavnim organima, inspekciji rada i medicini rada. Ulaganje u prevenciju je ulaganje u budućnost.

⁵⁰ Prilikom prikupljanja statističkih podataka o broju povreda na radu i profesionalnih bolesti kako u svetu tako i kod nas, javlja se i problem tzv. radnika migranata. Statistički podaci pokazuju da je mogućnost nastanka povrede na radu i profesionalnih bolesti dva puta veća za radnike migrante nego za domaće zaposlene, imajući u vidu pre svega njihov način života, zdravstvene uslove, činjenicu da veliki broj njih radi „na crno“ i to često bez ikakve opreme za zaštitu na radu. Vidi više u: Sargeant, M. (2009). Health and safety of vulnerable workers in a changing world of work. *Working Paper Adapt*, 101, 3.

LITERATURA

Monografije i članci

- Adlercreutz, A., Nyström, B. (2017). *Labour Law in Sweden*. The Hague: Wolters Kluwer.
- Ales, E. (2015). *Occupational Health and Safety: a European and Comparative Legal Perspective*. Catania: Centre for the Study of European Labour Law „Massimo D’Antona”.
- Jaspers, T., Pennings, F. (2013). Occupational Health and Safety in the Netherlands: A Shift of Responsibilities. *Studies in Employment and Social Policy*, vol. 42.
- Jovanović, P. (2019). *Labour Law in Serbia*. The Hague: Wolters Kluwer.
- Kovačević, L.J. (2002). Bezbednost i zdravlje radnika u okviru Evropske unije. *Strani pravni život*, br. 1–3/2002.
- Kostić, J. (2014). *Povrede na radu i profesionalne bolesti – radnopravni i socijalno-pravni vidovi*, master rad odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Laborde J-P., Rojot, J. (2011). *Labour Law in France*. The Hague: Wolters Kluwer.
- Lubarda, B. (2020). *Radno pravo – Rasprava o dostojanstvu na radu i socijalnom dijalogu*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Lubarda, B. (2019). *Uvod u radno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Međunarodna organizacija rada (2013). *Restrukturiranje sistema ostvarivanja prava iz povreda na radu u Srbiji – dalja analiza reformskih opcija*. Beograd.
- Menendez-Navarro, A. (2015). *The art of preventive health and safety in Europe*. Brussels: European Trade Union Institute.
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije, Uprava za bezbednost i zdravlje na radu. (2021). *Izveštaj o radu za 2020. godinu*. Beograd.
- Petrović, M. (2020). *Radnopravna i socijalnopravna zaštita zaposlenih od povreda na radu i profesionalnih bolesti*, doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Protić, J. (2015). *Uticaj troškova povreda na radu i profesionalnih oboljenja na konkurentnost preduzeća u Srbiji*, master rad odbranjen na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu.
- Risak, E. M. (2010). *Labour Law in Austria*. The Hague: Wolters Kluwer.
- Sargeant, M. (2009). Health and safety of vulnerable workers in a changing world of work. *Working Paper Adapt*, no. 101.
- Takala, J. (2002). *Introductory Report: Decent Work-Safe Work*. Vienna: ILO.
- Zimmer, S., Hoffer, E-M. (2009). The Challenge of occupational diseases in developing countries. *International Journal of Social Security and Workers Compensation*, vol. 1, no. 1.

Internet izvori

Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung/: *Accident occurrence*, <https://www.dguv.de/en/facts-figures/work-related/index.jsp> pristupljeno: 12. 8. 2021.

Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung/: *Occupational diseases (ODs)*, <https://www.dguv.de/en/facts-figures/ods/index.jsp> pristupljeno: 12. 8. 2021.

Health and Safety Executive/: *Health and safety statistics*, <https://www.hse.gov.uk/statistics/index.html> pristupljeno: 13. 8. 2021.

Izvori prava

Zakon o zdravstvenom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 25/2019).

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju (*Službeni glasnik RS*, br. 34/2003, 64/2004. – odluka USRS, 84/2004-dr. zakon, 85/2005, 101/2005-dr. zakon, 63/2006- odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019. – odluka US, 86/2019 i 62/2021).

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu (*Službeni glasnik RS*, br. 101/2005, 91/2015, 113/2017. – dr. zakon).

Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti (*Službeni glasnik RS*, br. 14/2019).

Pravilnik o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (*Službeni glasnik RS*, br. 62/2007. i 102/2015).

Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2006, 84/2006. – ispr., 4/2016, 106/2018, 14/2019).